

L-“Otia Aestiva” ta’ Dun Karm

(Studju mqabbel ta’ G. V. GALEA)

ARNALDO FUSINATO sehllu jibikki bil-ballati bhal *Suor Estella, Il Cattivo Operaio* u oħrajn mibnija fuq dawk ta’ l-imghallem tieghu Capparozzo. Dahhak ukoll f’poezġijiet ċajtie-ra, u fost dawn l-aqwa hija żgur *Studiante di Padova*. F’din il-poezġija Fusinato jiddeskrivi l-hajja ta’ l-istudent ta’ Padova, fi-studju u fil-btala. Izda jtul fil-hajja tal-btala u hemm tisma’ jfaqqa’ d-dahk, iċ-ċajt, il-hsejjes, il-hajja ferrieħa ta’ l-istudenti żghażaġħ.

*E più tardi scoccato il mezzogiorno
Escon in gala a divorar cogli occhi
Le cento belle che insaccate intorno
Stan sui divani del caffè Pedrocchi
Ampia caldaia ove ribolle e fuma
In quanti bianchi del bon-ton la schiuma.*

*Poi c’è il teatro e qui, cari lettori,
Se sentiste che diavol di fracasso
Braava! immensa! Divina! fuori, fuori!
Questi stan pel tenor, quelli pel basso
E in mezzo a tanto musical bagordo
Egli è un prodigio se non resti sordo.*

*Ne finiscono qui per gli studenti
Tutti i piaceri dela stagion estiva
Che D’Abano alle igieniche sorgenti
Una gran folla di stranieri arriva.
E dei bagnanti a sorvegliar la cura
Corrono gli studenti in gran vettura.*

*Oh bisogna vederli in sette in otto
Sopra un birrocchio che si sfascia a tocchi
Spingere innanzi un magro cavallotto
Con tante di medaglie sui ginocchi
E infondergli lo spirito e la lena
A furia di legnate in sulla schiena.*

U jzid fit-tul fuq il-hafna għaxqiet ta’ l-istudenti fil-btala, għaxqiet li fi-ahħar jintemmu bil-hsebijiet ta’ l-eżamijiet riesqa.

*Ma ohime che sovra il limpido sereno
Di questa vita spensierata e allegra
Veggio spuntar colla tempesta in seno
Una gran nube minacciosa e negra
E in cima ad essa una figura infame
Che porta scritto sulla fronte "esame"!*

Il-ħajja fil-belt ta' Padova ssir siekta daqs midfen—

*Son deserte le piazze e le contrade
Spopolati i caffè degli studenti
Son rinchiusi i teatri e per le strade
Di nottetempo più muggir non senti
Sturbatori di sonni Padovani
I cori di Nabucco e dell'Ernani.*

*A quando a quando quà e là disperso
Qualche studente incontri per la via
Che a capo chino e in suo pensier immerso
Non ti guardi nemmeno per la via.*

*rBontolando fra i denti qualche brano
Di Diritto canonico e Romano.*

Dawn is-siltiet huma biżżejjed biex juru l-ghamla u l-arti ta' din il-poezija. Naraw ukoll l-ghamla ta' l-istrofa (sestina) b'versi tal-hdax kemm hi f'lokha għad-deskrizzjoni u kemm tagh-laq tajjed bl-aħħar żewġ versi mbewsawara l-kwartina bil-versi mqabbża.

B'din il-ghamla jinqeda wkoll Dun Karm fl-*Otia Aestiva*. Dun Karm ukoll, li kiteb ħafna poezijiet għolja u kiebja, idur f'din il-poezija lejn in-naħa xemxija tal-ħajja. Hawn ma narawhx ruħ maħnuqa bin-niket

*bħal ma ż-żragen
tax-xewk u tal-għollieq idawwru x-xitla
tal-ward u jħonquha.....*

kif insibu fil-*Jien u Lilħinn Minnu*. Hawn Dun Karm jersaq lejn iċ-ċajt kemm Dun Karm jista' jersaq u għalhekk flok it-tifqigh ta' daħk li nsibu f'*Lo Studente di Padova*, insibu minn dak iċ-ċajt setġu. minn dak it-tbissim hiemed li jixref sikwit fil-ħarsa tal-poeta tagħna. Hawnhekk ma għandniex il-poezija filosofika fejn ir-ruħ li titkellew issul waħedha, maqtugħa minn kull dwar ta' żmien jew wisa' u titkellew ma' ruħ il-ħolqien u ma' nies "*al al di la*", lil hemm mill-ħajja. Din il-poezija, bħal dik ta' *Fusi-*

nato, hija narrativa, deskrittiva. Dun Karm juri sengha li ma bħalha fid-daqqiet ta' pinzell, fit-tifsira ċara u bla tiġbid, fit-taqbil li jidhol waħdu jew ahjar li jidher jidhol waħdu, għax l-*Otia Aestiva* hi waħda mill-ogħna xhieda ta' *Ars est artem celare*.

*Tghaddi t-triq minn quddiem i zurziqija,
U tilwi li taħbilek it-truf tagħha;
Iħaddru mal-lemin sigar dellija
Fejn tghanni l-fewġa u xi bufula magħha.
In-naħa tax-xellug sigra tat-tamar
Issul bħal holma meta jiddi l-qamar.*

Iżda Dun Karm jara u jpitte is-sbuhija kif jara u jpitte poeta. Terga' Dun Karm, bil-maqlub ta' Fusinato, qed jikteb fl-ewwel persuna, fuqu nnifsu u l-ħwejjeg kif jarahom hu, u la darba huwa qassis u poeta fl-istess hin ma jistax jonqos li jaħbat sikwit jimmoralizza u mhux inqas sikwit jogħla f'xejriet liriċi mill-isbaħ.

Jara l-ghawwiema ta' kuġ daqs riesqa fuq il-blat. Kulħadd iħobbu l-baħar, josserva u jara għaliex.

*Għandu mnejn il-ghaliex kulħadd fil-baħar
Isib ix-xbieha tal-qaghda ta' ħsiebu.
U jistħajjel jara ta' ħajjitna l-ġlieda
F' ilma wiehed kulħadd, kulħadd ilaqqa'
Mas-saħħa ta' dirġajjn qawwa ta' rieda.
U jirbaħ l-iżjed meta l-ilma jmerweg
Min l-aktar jagħraf dawn it-tnejn iżewweg.*

Hekk ukoll naraw ix-xejriet liriċi fi strofi bħal dik li tibda

*U nithenna fil-ghodu meta ħamra
Tixref ix-xemx u tbusli d-dar fuq ġbinha.*

.....Iżda grajjiet bla xerqa gaghluh jitlaq minn San Pawl il-Baħar u jmur San Ġiljan.

*Hrabt minn hemmhekk u xejn ma ħarist lura
Lejn il-Wardiġa bix-xaqliba tagħha,
Għaliex sabiħa u tghaxxqek in-natura
Sakemm is-safa jiddi u jimxi magħha.*

F'din l-istrofa naraw biżżejjed il-ħabta ta' Dun Karm li jagħmel poezija mill-ismijiet ta' ħafna mkejjen, li jdaħħalhom b'mod li jidhru jleħhu sbieħ, fil-widna, fil-lewn, fit-toghma, kif seħħlu jagħmel Milton fil-Letteratura Inġliża.

*Għalhekk biex ma nonqosa mill-kelma tiegħi,
 U ntemm, jekk Alla jrid, l-għanja mibdiya
 Ma nsemmix iżjed il-widien u t-tliegħi
 Tal-Mistra, tal-Ballut u tax-Xemrija.
 U ngħanni l-plajja, il-baħar u d-drawwiet
 Ta' wara nofs in-nhar dwar il-Qaliet.*

Naraw ukoll kif b'rihet il-grajja bla xerqa Dun Karm jiddeskrivi mkien iehor u ma jdejjaqx il-qarrej. Mhux biss: mill-btala f'San Pawl jiehu l-ewwel nofs tal jum u mill-btala f'San Giljan jiehu t-tieni nofs u tabilhaqq dawn huma l-hinijiet li dawu iż-żewġt imkejjen jilhqu x-xejriet li huma tassew tagħhom. Il-harba minn San Pawl il-Baħar imhabba grajjiet bla xerqa turina l-karattru tal-poeta u tabilhaqq din il-poezija tikxef l-istar minn fuq ruħ Dun Karm iżjed mill-poezijiet l-oħra. Naraw il-karattru tiegħu minn nies li jhobb jagħmilha magħhom: l-irġiel li jilgħab ir-rami magħhom, l-irġiel li jzommu t-triq tan-nofs fiċ-ċajt u l-kliem, il-“għirien tajbin, il-ħlewwa tagħhom, nies minn tagħna bla tariff”; minn Gannina, li kien tant ifaħħar għax-xejriet li jaqblu ma' tiegħu:

*Taqsam il-hajja miegħi għandi xrara
 Ta' xebba ta' xi erba' u tletin
 Qalb saffa ma' kulhadd, tal-ħbieb saħħara,
 Max-xjuħ hanina, ħelwa maċ-ċkejknin;
 Meqjusa fit-taħdit, fil-lbies mistħija
 Irżina fil-fehmiet iżda qawwiya.*

u 'l quddiem:

*Il-għażż u l-ħmieġ tobġhodhom bħall-egħdewwa,
 Xammiema l-kamra tagħha w iżjed tiegħi.
 Xeħħa ma tafx x'inh; iżda bla sefqa
 Taf tghabbar il-mizien tad-dħul u n-nefqa.*

Dun Karm, wild nies li jhobbu x-xogħol, dejjem baġħdu l-għażż u fl-Otia Aestiva jurina li “Otia” ma tisserx għażż bla hidma ta' xejn. B'hekk juri naħa oħra kbira mir-ruħ tiegħu, ruħ ta' mgħallem li dejjem lest biex ighallem kull fejn ikun, saħħansitra fit-triq, u fl-istess hin ta' ezaminatur. Imgħallem tajjeb, bħall-poeta “nascitur” u daqs kemm hu poeta kbir Dun Karm huwa mgħallem kbir. Il-poezijiet tiegħu kollha fihom taġħlim sabiħ u lehmiyet kotrana x'jgħaddu għal ġo ruħ il-qarrej. Imbarra li hija poezija narrativa-deskrittiva l-Otia Aestiva tagħti

tagħlima meħtieġa: li l-btala ma għandhomx ikunu għażż we-
hidhom. Dun Karm, għalkemm jgħaddi l-btala

Fl-isbaħ waqliba ta' San Pawl il-Baħar

Hieles mill-hidma li tgħajjli ħsiebi

Bogħod mit-tgeġwiġ tal-bliet u bogħ'd minn ħbiebi,

ilaħħaq mad-dmirijiet tiegħu ta' qassis u fit-tieni biċċa f'San
Giljan ilemmħilna li jikteb xi poezija wkoll fil-btala:

U jien, kif jgħid il-qawl, nistrieħ xi kwarta

Jew immejxi fid-dell naqra xi karta.

Araw it-tbissima fil-kelma "immejxi" u fl-istrofa ta' waraja-
ha, it-taqbila berneska ċajtiera ta' vizzju ma' uffizzju.—Forsi
fit-taqbil ma natux każ xi nqabblu. Dante żgur ta, u jtenni Kri-
stu tliet darbiet biex ma jqabbel xejn miegħu f'terzini tad-*Divi-
na Commedia*. Izda wara kol-ox uffizzju mhix Kristu u l-*Otia
Aestiva* poezija ċajtiera u mhux tal-għamla tad-*Divina Commedia*.

Imbagħad, għaliex kulhadd għandu xi vizzju,

Nagħmel partita Rami ma' xi ħbieb;

Izda mat-tlieta u nofs intemm l-uffizzju,

U fil-erbgħa, mat-tokk naqbad il-bieb

U nagħnet lejn il-foss ta' taħt is-sur

Fejn xemx ma tolqot u xi fewga żżur.

Dun Karm jilgħab ir-rami, isir bħat-tfal, u hawn naraw na-
ha oħra ta' ruħ Dun Karm. Ir-ruħ li fix-xjubija baqgħet żagħżu-
għa, ruħ li

qabel tiġi Ċensa hi ma tridx, ma tridx tiazjeh,

kif għanna fil-"Għanja tas-Sebghin". Dun Karm isir bħat-tfal,
u jilgħab; izda jibqa' poeta u qassis xejn inqas.

Jien nilgħab u nithasseb: hekk hi sejra

Il-ħajja tal-bnedmin fuq wiċċ id-dinja:

Kulhadd ħabib izda f'kulhadd hemm xejra

Li 'l ħsiebu ma jhallix jaqbiżlu l-linja.

Għall-ewwel ifendilu waħda żgħira,

Imbagħad tnejn mill-ħoxnin jekk tmissu l-għira.

It-trab li jkun għabar waqt il-logħob igagħlu

..... jaqħnet lejn id-dar

Biex jaqbad is-sapuna u l-buqar

u wara

immexxi qajla qajla lejn l-imkien

Fejn ingabar teżor li qatt ma falla.

Wara l-Knisja t-tè :

*U t-tè, ma nafa għaliex, insibu frisk
Għalkemm ftit sħun daqs l-itjeb birra "Ċisk".*

Dawn iż-żewġ versi juru sew it-ton ta' din il-poezija. Dun Karm ma jfissirx fiha l-hsebijiet għolja u l-filosofija tal-"Jien u Lilhinn Minnu", l-esperjenza wiesgħa spiritwali ta' ruh bniedem kbir, iżda iktar l-esperjenzi ckejkna, imqar tat-togħma, bħal din tat-tè. Għalhekk din il-poezija hija ta' l-istess għamla bħal *Lo Studente di Padova* ta' Fusinato. Araw id-daħla ta' hwejjegħ bħal "birra Ċisk". "Il-Club Aquatic, talkies, tennis", fil-waħda, u l-"Caffè Pedrocchi, ove ribolla e fuma... del bon ton la schiuma, il-banjijiet ta' Abano, I cori di Nabucco e dell'Ernani" fl-oħra.

Wara t-tè

*.....xhin jibda jroax id-dlam
Jaqbad qajla qajl it-triq maħbuta
Li sserrep bejn ir-Ramla wil-Balluta.
Hawnhekk bħal issa l-ħajja tieħu xejra
Li hi ta' San Ġiljan. Kif tleħħ ħanina
Id-diġa tal-fanali, minn kull dwejra
Toħroġ in-nies u tibda mal-bankina
Ġilwa ta' nisa, tfal, xbejbiet fuq tagħhom
U zġħazagħ ferħanin jithaddtu magħhom.
Il-Club Aquatic bejn iż-żewġ ramliet
Bid-daqq tar-Radju u bil-mijiet ta' dwal
Iżid il-ħajr liż-zġħazagħ u x-xbejbiet.
U jigrū, qishom friefet, qatgħa tfal
Kulħadd fuq ruħu, ħars u kliem ferħan
L-hena tal-ħajja jaħkem bħal sultan.
Jiena nīmxi w inħares, u mal ħarsa
Nifhem il-festa ta' ferħ u ta' mħabba,
u nifrah.....*

U hekk naraw lemħa oħra f'ruħ Dun Karm, li għalkemm

.....fuq gbinu

Naqzu tikmix sabih l-ġhodda ta' sninu,

ma għandux il-qarsa tal-ġhira li aktarx issibha fix-xjuħ; Dun Karm huwa bniedem ta' moħħ miftuħ, mhux konservativ, jaf japprezza u ma jintrikeyx mill-ġhira u ħsus baxxi. Japprezza t-tajjeb u s-sabih, ikun f'min ikun u jkun fejn ikun. Japprezza nieħdu eżempju mill-poezija stess, it-tajfa tax-xufiera...

.....tajfa ċajtiera

*Li l-ghali ma thobbux w anqas tixtrieh.
U jnewbu d-dmir u l-ħliega mingħajr dnewwa
U fi ħtiġitha n-nies tingeda sewwa.*

F'Dun Karm, ta' poeta li hu, naraw ħaġa oħra : is-sinċerità u l-imħabba wiesgħa. Kif jara li sar i-ħin idur lejn id-dar, għax
.....*lil min naf li qiegħed jistenniemi
Qatt ma ridt nghidlu: "Aħfirli jekk baqbaqtek",
Irrid kif nasal nara xi tbissima
Li-tfisser ħajr mal-kelma tat-tislma.*

Hemm joġġhod jitkellem mal-girien twajba, jew ma' xi student għadu ġej mill-kulleġġ tiegħu,

*Li jaħtafni malajr nitkellem miegħu.
U l-kulhadd huwa jkellem b'imħabba wiesgħa sa ma' tifel
.....li jaqa'
jitkellem fuq it-talkie, it-tennis u x'naf jien.*

Dawn l-aħħar żewġ versi juru s-sengħa ta' Dun Karm fil-poezija tas-soċjetà—vers de societe. Qabblu dawn iż-żewġ versi mar-*"Rape of the Lock"* ta' Pope. Fis-soċjetà ta' Hampden

*Court snuff or the fun supply each pause of chat
With singing, laughing, ogling and all that.*

Iżda Gannina, li tixbah lil Dun Karm, ma tinsix li ż-żmien iġħaddi siksniġiet, għax "għalkemm xiħ għadu ħafif bħal berqa", kif qal il-poeta b'antitesi sabiħa u originali, għalhekk joġġhdu jitkellmu

*Sakemm Gannina tqum minn ġol-pultruna
Tamar is-skiet u taqbad il-kuruna.*

Kemm hi sabiħa x-xbieha tax-xbejba, bieżla u twajba u xi hlewwa fil-familjarità tal-kliem "taqbad il-kuruna".

U wara, fl-aħħar strofi ta' l-*Otia Aestiva* hemm tnejn minnhom li fihom il-hlewwa kollha tal-lirika ta' Dun Karm. Ta' l-ewwel lirika religjuża :

*Kemm hi sabiħa t-talba lill-Madonna
Taħt sema safi bi tleblib ta' kwiekeb!
Talba maħduma b'ward minn l-isbaħ gonna!
Kemm joġħla ħsiebna fuq il-ġwienah riekeb
Ta' l-imħabba ta' Dik li Alla żejjen
B'kull ħajr biex l-għadu ta' tajfitna jaejjen.*

L-istrofa l-oħra fiha s-seher tal-poezija ta' Keats fis-sunett "To Sleep"

*O soft embalmer of the still midnight
 Shutting with careful finger and benign
 My gloom pleased eyes embowered from the light
 Enshaded in forgetfulness divine.*

Wara l-ikla ta 'bil-lejl, ħafifa, jerga' l-poeta jfittex malajr
 il-frisk tal-beraħ, u jissokta jgħid xi praspura mal-girien

*Sakemm l-Iben tal-lejl, in-Nghas, bl-irtuba
 Tas-swaba' bellusin imissli gbini*

U hsebijeti nħosshom bħal maħruba

U mill-qiegħ ta' l-imghoddi x-xebh jgħini

Ta' grajja mżewqa maħdumin f'għanqbuta

Ta' ħolma tal-ħarir ma' xejn marbuta.

U hekk inħallikom taraw it-tixbih bejn *Lo Studente di Padova* ta' Arnaldo Fusinato u Dun Karm fi-*Otia Aestiva*, fiex jaqblu u fiex le. Izda, nerga' nistqarr, fuq kollox kull tixbih sar biex nurikom l-għamla tal-poezija li Dun Karm żidilna fi-letteratura tagħna bl-*Otia Aestiva*.